

Prevodna literatura

V vrsti redkih književnih del, ki se po pravici imenujejo „klasična“, in ki smo jih v zadnjih letih dobili prevedena, stoji na posebnem mestu Zolajev „Germinal“ (Poslovenil Alfonz Gspan. V Ljubljani, 1935. Tiškovna zadruga. 617 str.). Seveda ta njegova „klasičnost“, če mu dajemo ta predikat, ni priznanje preko vseh časov trajajoče, neminljive vrednosti umetniškega dela; danes jo moramo jemati zgolj historično. Nad „Germinalom“ se je namreč izpolnila ista usoda kakor nad vsemi enakimi historičnimi deli, ki niso izrastla iz notranje bistrovidnosti in nujnosti umetniškega duha, ki po svoje razglablja nad večno popolnoma nedoumljivo uganko, ki se imenuje človek z njegovim dejanjem in nehanjem, ampak ki so večkrat z muko in trudom zgrajena na dognanjih človeškega uma, ki jih imenujemo „eksaktne vede“. Notranje bistvo teh ved pa je, da se, če že ne napredujejo, vsaj venomer spreminjajo. In tako ni treba niti deset let, pa se istim vedam to, kar so nekdanj smatrale za višek spoznanja, zdi samo še naivno in primitivno. Ista usoda mora kajpada nujno zadeti tudi umetniška dela, ki so zgrajena na njihovi podlagi. Kje stoji n. pr. psihologija danes v primeri s časom, ko je Zola komponiral svoj „Germinal“! Homerju in Sofokleju nobena „eksaktna veda“ ne more prav nič, ob 440. str. „Germinala“, ki predstavlja nekako posebno potenco Zolajeve tehnike, pa se bo pomilovalno namrdnil celo mlad medicinec, ki je nekoliko pazljivo in misleče absolviral prvi semester anatomije! In namrdnil po vsej pravici, posebno če bo vedel, da je to samo eden značilnih fundamentov Zolajeve „umetnosti“. Tako preostanejo taka dela samo kot dokumenti časa in avtorjev, ki so bili bolj sinovi svoje dobe, ko pa nje oblikovavci. Med takimi dokumenti je tudi „Germinal“, ki je grandiozen monument bolj po širokem konceptu ko po svoji izvedbi. Čuje se „Maiores canamus!“, deviza njegovega avtorja, in občuti se osebna tragika pisatelja, ki se mu ta namen ni posrečil, ker je — sin svoje dobe! — pač segel po instrumentu, na katerem so se takrat poskušali tudi vsi drugi.

Tako je vseskozi zaslužno delo, da smo tudi Slovenci dobili prevod tega romana. Naši izobraženci bodo v njem videli tip razširjenega načina svojedobne metode reševanja umetniških in socijalnih problemov, mladi pisatelji pa polnoto življenja, ki jim bo lahko poučen zgled ob večkrat tako šablonsko primitivni tematiki njihovih del. Dobro bo služil jasen in precizen uvod, v katerem je Zolaja z njegovo umetnostjo in dobo živo predstavil Fr. Šturm, tudi prevodu se pozna, da se je prevajalec v tekst vživel, čeprav se enako vidi, da mu ni bil popolnoma kos.

Prevod je bil, tako se zdi tu in tam, izvršen s silno naglico. Kako bi bili sicer mogoči primeri, v katerih je prevajavec tako očitno pozabil na število, v katerem stoji subjekt! N. pr.: „Samo golo drevje na bregovih, ki jih je zmrzal pretvarjala v orjaške kandelabre, so motili (nam. „je motilo“) plosko enoličnost...“ ali: „... ko bo umirajoče meščanstvo nekega dne začutilo pri vsakem koraku, kako se občestni tlak razletava pod njo (nam. „njim“)!“ Očitno je, da je prevajavec ob prevajanju teh kratkih stavkov v naglici pozabil, da stoji v izvorniku — ki ga nimam pri rokah! — v prvem slučaju (str. 395) plural „arbres“, v drugem (561) pa singular „bourgeoisie“, kateremu bi moralo odgovarjati v prevodu število predikata! Enakega iz-

vora so fraze, kakor n. pr.: „proti baraki, razsežnem, sirovo ometanem prostoru (nam. „razsežnemu, sirovo ometanemu poslopju“, str. 53), ali „iz ust, ki so bile črne in krvave (nam. „bila črna in krvava“, str. 524)“! Čudno je, da teh in enakih malomarnosti ni nihče opazil in popravil vsaj pri korekturi. Sicer pa se tudi v ostalem jeziku prevajavca na premnogih mestih kaže vpliv naše „žurnaljščine“, ki je v resnici slovenska posebnost, na katero lahko dobimo patent: vse drugod po kulturnem svetu je vzoren jezik prava *conditio sine qua non* za žurnalista, pri nas je malomarnost narobe ravno nekaj privileg tega stanu. Prevajalec nima nobenega čuta za pomen adjektivov: on mirno zapiše „usnjati pas“ (42), „s prevretim zeljnatim perjem“ (44), „zeljnate sadike“ (45), „premogova plast“ (63), čeprav je menda pri pouku francoščine — če že ne pri slovenščini — čul nekaj o razliki med „posesivnimi“ in „kvalifikativnimi“ adjektivi. In ali res nima nobenega čuta za razliko med „usnjatim“ in „usnjenim pasom“? Enako mu manjka čut za razlikovanje pomena glagolov, ki jih imamo v tranzitivnih in intransitivnih dubletah. N. pr.: „moliti — moleti“ (str. 75) in „valoviti — valoveti“ (447). „Počepnil“ in enake oblike (45, 52, 72) piše pač pod vplivom našega „prišepnil“, kjer skoro ne moremo drugače, vendar pa pri njem pozneje (str. 158) nekdo pravilno „počene“. Malomarnosti, ki ne kažejo ravno spoštovanja do dela, kakor je „Germinal“, so nadalje: „je ložil premog v peč (55), „izpodtikal“ (61, 301), „zavedla“ (117), „se je narejal“ (124 — nam. „delal“), „požirek kave boš napravila“ (! — 138, 347), „da se pusti naravnim silam prosto pot“ (185), „podmolkla groza“ (214), „staviti ponudbo“ (251), silno razširjena napaka „povlekla“ (286 — nam. „potegnila“), „štiri (nam. štirje!) tisoči“ (308) „je izbegnil odgovor“ (318), „hajka“ (419), „namišljena plat zvona“ (446), „da se je vračunal“ (475 — nam. „uštel“), „pokol“ (515, 531 — nam. „pokolj“). „Iznekažen“ (441, 612) je čudna križanica „nakaze“ in „nekaznega“, „šaluzije“ (422) pa so v prevodu francoskega romana prava kurioziteti. Dialektična oblika je „tur“ (401 — nam. „tvor“; po tem sistemu bi moral pisati „tuj“ nam. „tvoj“!), „copati“ (410 — nam. „copate“) in „vojakec“ (456). Ne samo nepotrebna, ampak naravnost napačna je „ritnica“ (72 in drugod), kjer bi bilo preprosto „stegno“ popolnoma dovolj. —

Znanost je, čeprav v precej drugačni meri, tudi ozadje drugega, dasi ne tako pomembnega romana, ki smo ga ob istem času dobili v prevodu (H. G. Wells: *Boj z Marsovci*. Prevel Boris Rihteršič. Ljubljana, 1934. Založba „Priatelj“. 188 str.) Kar je tukaj znanosti — tehnika in biologija — služi samo kot nekako rahlo ozadje za zgradbo fantastičnih dogodkov, za katerimi se skoraj skriva teza, ki jo skuša Wells s tem romanom dokazati: „S tem, da je žrtvoval milijone mrtvih, si je človek kupil prvenstveno pravico za bivanje na zemlji in vzlic tujim vsiljivcem je zemlja njegova. Njegova je, in če bi bili Marsovci še desetkrat močnejši, kakor so. Kajti ljudje ne živijo in ne umirajo zastonj (str. 172).“ Učinkovitost Wellsovega pisanja je pred vsem v načinu, kako nekako malomarno kontrastira fantastične dogodke, ob katerih se bravcu lasje ježijo na glavi, s podrobnim opisom najbolj vsakdanjih trivijalnosti, trik, ki ga je s presenetljivim uspehom uporabljal že Gogolj. Ali pa opisuje refleksi dogodkov v tujih ljudeh, ne v samem sebi, za kar sta v tem romanu vporabljeni epizodični figuri kurata in na pol blaznega vojaka, ki dajeta pisatelju priliko, da v svoj opis nadrobi vse polno duhovitih domislic. Vse to dela, da je nazadnje Wellsov roman po svoje bolj notranje verjeten ko Zolajev, čeprav ni zgrajen na eksaktnem znanju, ampak na

fantastičnih domislicah. To je tudi prevajalec v kratkem epilogu, ki sumarično govori o avtorju, prav dobro formuliral (str. 188): „Vsa njegova moč je v znanstveno utemeljeni ali vsaj verjetni domišljiji, ki jo zna nad vse spretno zaviti v brezhibno literarno formo, da ne utruja...“ Brez dvoma ima Wells več fantazije ko Zola, enako brez dvoma pa je tudi, da se človek, ki bere roman, rajši in prej uda fantaziji, ko recimo — statistiki.

Prevod boleha na istih hibah, ki smo jih opazili že tudi na Gspanu in drugih. Tako beremo v njem stavke kakor n. pr. (str. 52): „Med vsemi posebnimi, začudenje zbudajočimi rečmi, ki so se zgodile tisti petek, se je zdela meni najznačilnejša spojitev vsakdanjih navad našega družabnega reda s prvim znakom tiste vrste dogodkov, ki je ves naš družabni red postavila na glavo.“ Ali n. pr. (str. 168): „Zakaj sem potoval sam po tem mestu smrti? Zakaj sem ostal sam v njem, zdaj, ko je ležal ves zavit v črne prte na mrtvaškem odru?“ V prvem stavku se skozi abstraktno dikcijo, v kateri je še vse preveč ohranjenega neprevedenega, neposlovenjenega originala, komaj z muko prineš do njegovega smisla, v drugem primeru se zaman povprašuješ, kdo „je ležal ves zavit v črne prte“, dokler se ti ne posveti, da veljajo te besede subjektu prejšnjega stavka, ki je „mesto“, torej srednjega spola, na kar pa je prevajalec očitvidno v naglici pozabil, ker bi bil sicer moral zapisati, da je „ležalo vse zavito v črne prte na mrtvaškem odru!“ Kar zdi se, da konsumira naš založniški trg tako množico prevodov, da naši prevajavci z delom več ne dohajajo in da zaradi tega svoje delo opravljajo s tako površno naglico. Trdot, ki kažejo, da se je prevajalec s svojim delom premalo potrudil, je tudi sicer dovolj. To so stavki, kakor n. pr. (str. 7): „Na njihovi zvezdi je ohlajenje že zelo napredovalo“, ali (22): „Moja duša je bila ognjišče strahu in radovednosti“. Z neko čudno pretirano doslednostjo piše prevajalec vseskozi „raztresen“, in z oblikami, kakor „maximski“ (35) in „röntgenski“ (187), dokazuje, da tudi njemu ni jasen pravi pomen adjektivov, ne razlika med svojilnimi in kakovostnimi. V slovenščini bi bilo pravilno „lemuri“ (ne „lemure“, 7), „pokazalo“ (ne „izkazalo“, 8), „oknice“ (ne „polknice“, 11), „katran“ (ne „ter“ — 170). Tudi moramo v slovenščini pisati „klobčič“, ne pa „klopčič“ (22, 24)“; pisava lastnih imen ima svoja pravila in pravice, ki nas pri tem ne smejo motiti.

Tipičen anglosaksonski „roman de thèse“, ki v skladu z ameriškimi puritanskimi tradicijami — kolikokrat so samo še gola zunanost in hipokrizija! — z nevsiljivo ali komaj opazno tendenco gradi moralični „Upward!“, je U. Sinclaira „Alkohol“. (Prevedel P. Brežnik. Ljubljana, 1953. Založba „Priatelj“. 288 str.). Da manjka tukaj običajni „happy end“, nas nikakor ne sme motiti. Po svoji temi, po plastičnem, široko opisanem življenju ameriškega sveta v dveh tako različnih pokrajinah, kakor sta ameriški sever in jug, posebno pa po podrobnem opisu zmed, ki jih je v Ameriki povzročila prohibicija, bo roman zanimal slovenske čitatelje, saj je za nas Slovence aktualen še danes, kljub temu, da je v Ameriki prohibicija že odpravljena, da je torej že davno prekoračen oni višek, ki ga knjiga v svojih zadnjih stavih preroško napoveduje.

Prevajalec pravi, da je knjigo „mestoma skrajšal“. Po katerih vidikih se je to godilo, ne bomo raziskovali; tudi mu ne bomo prav nič očitali, če je bil edini ali vsaj glavni namen ta, da si je delo olajšal. Tako smo dobili gladko tekoč prevod zanimivega dela, na katerem samo tu in tam kaj moti. Taki slučaji so n. pr. „povestna knjiga“ (6), „kamena sol“ (7), dve frazi, ki

dišita bolj po nemščini ko po angleščini, „zavedla“ (nam. „zavedala“, 15), čudni „gagat“ (153, 256), ali pa dve grdi trivijalnosti, ki jih slovenski pisec ne bi bil smel zagrešiti: beseda „kozlati“ (249) na onem mestu ni primerna, začudeno vprašanje „Ja, ko bi to smel!“ (208) pa je v literarnem delu skoro že analfabetsko. Pisava „sladkorno trsje“, „trsičje“ (218, 239) daje skoro prej sklepati, da prevajavec ne razlikuje „trsa“ od „trsta“, ko pa da imamo v teh primerih opraviti s konsekventno tiskovno napako. J. A. Glonar.

Iz tujih revij

Senca Gregorja Strasserja nad Nemčijo

Praški tednik za kulturna in druga javna vprašanja „Čin“ je v svoji 29. številki objavil članek Jaroslava Vozke z gornjim naslovom, v katerem osvetljuje pisatelj na zanimiv način zakulisne borbe v Hitlerjevem taboru, katerih sad so bili znani dogodki 30. junija, in nedvomno z novimi vidiki bogati poznavanje političnega razvoja v Nemčiji. Zaradi tega objavljamo ta članek tudi za naše bralce.

„Žrtev Rjavega thermidora je postal tudi Gregor Strasser, najzanimivejša postava v galeriji narodno socialističnih voditeljev. Strasser je stal pri zibelki hakenkreuzlerstva in si je pridobil več zaslug za njegov razvoj kakor Hitler sam. Brez pretiravanja se lahko reče, da bi brez Strasserja ne bilo državnega kanclerja Adolfa Hitlerja. Gregor Strasser je utrl Hitlerju pot do oblasti in pospešil rojstvo Tretjega cesarstva. Malo pred Hitlerjevim imenovanjem za državnega kanclerja je prešel v opozicijo zoper „voditelja“ in je bil izključen iz stranke. Po požigu državnega zbora se je popolnoma umaknil v politično ozadje in Hitler se mu je izkazal za to hvaležnega s tem, da mu je preskrbel mastno sinekuro v nekem kemičnem koncernu. Čeprav se Strasser ni več politično udejeval, je ostal avtoriteta pri večini hakenkreuzlerskega gibanja. Čim težji gospodarski položaj je pritiskal na široke plasti, čim ostrejši so postajali razredni boji in se množili zunanje politični neuspehi, tem močnejše se je v hakenkreuzlerskih vrstah oglašal klic, naj bi Strasser stopil na Hitlerjevo mesto. Če se je v Nemčiji zares pripravljala „druga revolucija“, je bil Gregor Strasser njen duhovni vodja. S tem, da je bil Gregor Strasser ustreljen, se je Hitler znebil tekmeča, ki se ga je najbolj bal in ki mu je bil najbolj nevaren.

Odkar se je Gregor Strasser približal Hitlerju, je bil v precejšnji meri socialistično orientiran. Strasserju je imponiral Federjev antikapitalistični program, ki je delavcem obljubljal, da bo zlomljena moč finančnega kapitala, da bo odstranjeno obrestno suženjstvo in podržavljene akcijske družbe. Na Strasserjevo antikapitalistično orientacijo je nedvomno vplival njegov brat dr. Oton Strasser, ki se je izpočetka politično udejeval v socialni demokraciji. Gregor Strasser je bil mnogo radikalnejši kakor pa Feder ali Goebbels, čigar organizacijski talent je odkril. Z mnogimi svojimi nazori se je približeval boljševizmu. V Nacional-sozialistische Briefe, katere je izdajal od leta 1925., in jih je Goebbels urejal, se lahko jasno razbere, da je namen hakenkreuzlerjev, vzpostavitev socialistične diktature in da ima razredni boj, ki ga je Hitler toliko obsojal, tudi svoje dobre strani. Koncem aprila 1925 je Gregor Strasser objavil v Völkischer Beobachter zanimiv članek o socialni